FUNDAMENTELE PROIECTĂRII COMPILATOARELOR

CURS 2

Gianina Georgescu

CUPRINSUL CURSULUI 2

ANALIZA LEXICALĂ

- Descrieri lexicale. Definiție, exemple
- Algoritmul shunting yard
- Algoritmul Thompson: ExpReg $\rightarrow AFN_{\lambda}$
- Algoritm de transformare $AFN_{\lambda} \rightarrow AFD$
- Analiza lexicală exemple

ANALIZA LEXICALĂ idei de bază

- Lexicul unui limbaj de programare: descris cu ajutorul expresiilor regulate
- Scanner-ul (analizorul lexical) este un program inplementat ca o subrutină ce funcționează pe baza AFD corespunzător expresiei regulate ce formalizează lexicul limbajului
- Lexicul unui limbaj de programare constă din mulțimea atomilor lexicali (șiruri cu un înțeles bine stabilit, sau altfel spus "cuvintele" limbajului respectiv): identificatori, cuvinte cheie, constante de diferite tipuri, operatori, delimitatori, comentarii

ANALIZORUL LEXICAL (scanner-ul)

- Implementat ca o funcție ce întoarce token-ul curent (tipul, șirul de caractere ce îi corespunde, eventual lungimea acestui șir și numărul liniei pe care se află în fișierul sursă)
- Scanează programul sursă, sărind peste spații albe, comentarii, linii noi.
- Depistează token-ul curent pe care îl transmite parser-ului sub forma: (nume-token, atribut), unde nume-token este un simbol abstract utilizat în tabela sintactică (de exemplu id), iar atribut indică intrarea în tabela de analiză sintactică pentru acel token.
- Depistează eventualele erori lexicale (caractere nepermise, comentarii scrise greșit etc.)

DESCRIERE LEXICALĂ

Descrierea lexicală a unui limbaj de programare poate fi formalizată de o expresie regulată de forma:

$$e = (e_1|e_2| ... |e_n)^*$$

unde $e_1, e_2, \dots e_n$ sunt expresii regulate, numite **termeni**, peste alfabetul T (mulțimea caracterelor admise de limbaj). Expresia e se numește **descriere lexicală**, iar e_i desemnează o clasă particulară de token-i.

DESCRIERI LEXICALE

- Spunem că un text (program sursă) este **corect din punct de vedere lexical** dacă aparține limbajului descris de expresia regulată e peste T, notat cu L(e)
- Definiție. Fie $e = (e_1|e_2| ... |e_n)^*$ o d.lex. peste T. O **interpretare lexicală** a unui șir $w \in L(e)$ este o secvență de forma:

$$(x_1, m_1), \dots, (x_k, m_k),$$

 $k \ge 1, w = x_1 \cdots x_k, x_i \in L(e_{m_i}), 1 \le m_1, \cdots, m_k \le n$

• Spunem că d. lex. e este **ambiguă** dacă în L(e) există w care are cel puțin două interpretări distincte. În caz contrar, spunem că e este **neambiguă**.

EXEMPLU DE DESCRIERE LEXICALĂ

```
P_sursa = (identifier | intcon | comment | slash | spaces |
             semicolon | equals)*
identifier = letter(letter|digit| )*
intcon = digit digit*
comment= "/*"(notstar| "*"notslash) * "*/"
slash = "/"
spaces = (" ")*
semicolon= ";"
letter = a|b|...|z|A|B|...|Z
digit = 0|1|2|...|9
L(notstar) = T^* - {"*"}
L(notslash)=T* - {"/"}
```

(caracterele cuprinse între "" apar ca atare în text)

EXEMPLU DE DESCRIERE LEXICALĂ

```
Fie şirul 'xyz'. Acesta are 4 interpretări:

("xyz",identifier)

("xy",identifier) ("z",identifier)

("x",identifier) ("yz",identifier)

("x",identifier) ("y",identifier) ("z",identifier)
```

Care este interpretarea cea mai naturală?

DESCRIERI LEXICALE

Definiție. Fie $e = (e_1|e_2| ... |e_n)^*$ o descr. lexicală, $w \in L(e)$.

O interpretare $(x_1, m_1), ..., (x_k, m_k)$ a lui w se numește **orientată dreapta** dacă pentru orice i = 1, ..., k, x_i este cel mai lung șir din $L(e_1|e_2|...|e_n) \cap PREFIX(x_i...x_k)$

```
Exemplul 1. int x2; x2 = 123;

("int",identifier) (" ",spaces) ("x2", identifier)

(";",semicolon) (" ",spaces) ("x2", identifier)

("=",equals) ("123",intcon) (";",semicolon)

1 2 3
```

Exemplul 2. $e = (a|ab|bc)^*$, w = abc. Unica interpretare pt w Este (a, 1) (bc, 2), care nu este orientată dreapta

DESCRIERI LEXICALE

Definiție. Spunem că descrierea lexicală

$$e = (e_1|e_2|...|e_n)^*$$

este bine formată dacă orice șir w din L(e) are o unică interpretare orientată dreapta.

Observații

- Există un algoritm care decide dacă o descriere lexicală dată este bine formată
- Un analizor lexical (scanner) pentru o descriere lexicală bine formată $e = (e_1|e_2|...|e_n)^*$ este un program care recunoaște L(e) și care pentru orice $w \in L(e)$ produce unica sa interpretare orientată dreapta

TRANSFORMAREA UNEI EXPRESII REGULATE ÎN AFD – ALGORITM ÎN 2 PAȘI

Pasul 1. Transformăm expresia regulată în AFN_{λ} cu ajutorul algoritmului Thompson

Pasul 2. Transformăm AFN_λ în AFD echivalent

Conversia unei expresii regulate în forma postfixată cu algoritmul Shunting-Yard (triajul dintr-o gară), folosit de alg Thompson

Algoritmul shunting yard (triajul din gară) a fost inventat de Edsger Dijkstra pentru a converti o expresie scrisă în formă infixată în forma postfixată.

- Folosim o coadă pentru ieșire și o stivă pentru operatori
   Dacă simbolul curent din intrare este o literă sau λ... îl adăugăm în coada de
- ieșire.
  Dacă simbolul curent din intrare este un operator... dacă există deja un operator în vârful stivei de operatori cu o precedență mai mare sau egală
- decât a simbolului din intrare, ștergem operatorul din vârful stivei de operatori și îl adăugăm în coada de ieșire. Repetăm aceasta până când: simbolul curent are precedența mai mare decât operatorul din vârful stivei; or simbolul din vf stivei este "("; or stiva este vidă, cazuri în care îl punem pe stivă.
  Dacă simbolul curent din intrare este un operator ȘI există o paranteză
- stângă în vârful stivei ... introducem acel operator în vârful stivei.
- Dacă simbolul curent din intrare este '(' ... o adăugăm în stiva de operatori
- Dacă simbolul curent din intrare este ')' ... extragem toți operatorii din stivă și îi adăugăm în coada de ieșire până întâlnim '('. Apoi ștergem ambele paranteze și continuăm algoritmul.
  - La final, scoatem în ieșire toți operatorii care au rămas pe stivă

```
while (există token de citit)
 read token curent;
 if (token curent este)
  - o literă sau λ:
     introducem în coadă (ieșire)
  - un operator o_1:
    while (în vârful stivei există un operator o_2 \neq "(" AND (o_2 are
       precedența mai mare decat o_1) OR (o_2, o_1) au precedență egală și o_1
       asociativ la stânga)):
         pop o_2 din stiva de operatori și introdu o_2 în coadă (ieșire)
    push o_1 în stiva de operatori
  - o paranteză stângă "(":
     push paranteza în stiva de operatori
  - o paranteză dreaptă ")":
    while (stiva este nevidă AND operatorul din vârful stivei \neq"("):
       /* Dacă stiva devine vidă înseamnă că nu există potrivire de
         paranteză; exit */
       pop operatorul din stivă and push în coadă (output)
    {presupunem că există "(" în vârful stivei}
    pop "(" din stivă /*o ștergem */
  }/* while exista token */
```

```
/* După ciclul while, pop restul token-ilor din stiva de operatori și îi introducem în coadă (output). */
while (există operatori în stiva de operatori):
/* Dacă în vârful stivei este o paranteză, atunci există o nepotrivire
de paranteze. */
{presupunem că operatorul din vârful stivei nu este o paranteză stângă}
pop operatorul din stivă and push în coadă (output)
```

Acest algoritm are complexitatea O(n), n fiind lungimea intrarii.

Exemplu. Aplicăm algoritmul pentru expresia $a(a|b)^*b$

Vom adăuga operatorul concatenare în mod explicit: $m{a}\cdot(m{a}|m{b})^*\cdotm{b}$

Precedența operatorilor Asociativitatea

- () 4
- * 3
- · 2 stângă
- | 1 stângă

Token	Acțiune	Stivă de operatori	Output
		cu	
		vîrful la stânga	
а	Output a	Ø	а
•	Push token	•	а
(	Push token	(·	а
а	Output a	(·	aa
	Push token	](·	aa
b	Output b	](·	aab
)	Pop stack ( ) to	(·	aab
	output		
	Pop stack	•	
*	Push token	*.	aab
	(* prioritar față de ∙)		
•	Pop *, Output *	•	aab *
	(· prioritate ≤ *)		
	Pop $\cdot$, Output $\cdot (\cdot = \cdot)$	Ø	aab *·
	Push token	•	
b	Output b	•	aab *·b
	Output stack	Ø	aab *·b·

ALGORITMUL THOMPSON

Este un algoritm datorat lui Ken Thompson prin care se obține un AFN_{λ} (vom nota șirul vid prin λ) care recunoaste limbajul descris de o expresie regulată dată.

Algoritmul se aplică recursiv prin impartirea unei expresii în subexpresiile sale constituente, din care se poate construi AFN-ul folosind un set de reguli. Mai precis, de la o expresie regulată E, automatul obținut A cu ajutorul funcției de tranziție δ respectă următoarele proprietăți:

- A are exact o stare inițială q_0 , care nu este accesibilă din nicio altă stare. Adică, pentru orice stare q și orice simbol a, $\delta(q,a)$ nu conține q_0 .
- A are exact o stare finală q_f , din care nu se poate ajunge în nicio altă stare. Adică, pentru orice simbol a, δ $(q_f$, a) = $\emptyset$

REGULI

Următoarele reguli sunt descrise potrivit Aho et al. (1986)

Expresia vidă λ este convertită la

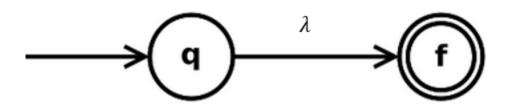

FIGURA 1

Un **simbol** a din alfabetul de intrare Σ este convertit la

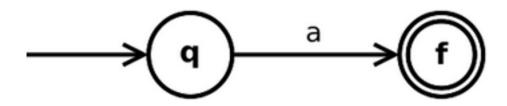

FIGURA 2

Expresia reuniune (alternanță) s | t este convertită la

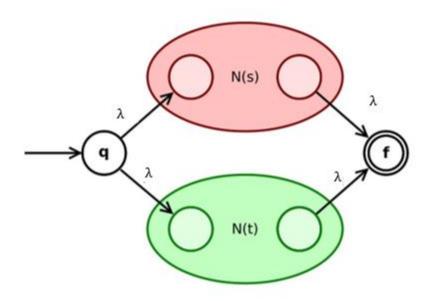

FIGURA 3

Expresia concatenare st este convertită la

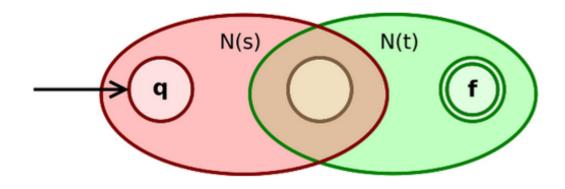

FIGURA 4

Starea inițială a lui N(s) este starea inițială a întregului AFN. Starea finală a lui N(s) devine starea inițială a lui N(t). Starea finală a lui N(t) este starea finală a întregului AFN.

Expresia inchidere Kleene s^* este convertită la

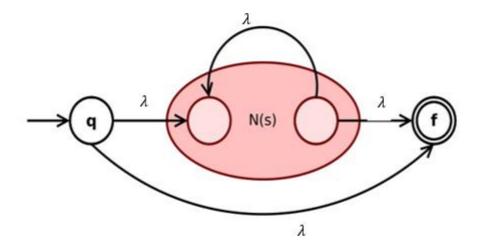

FIGURA 5

ALGORITM DE TRANSFORMARE A UNEI EXPRESII REGULATE ÎN AFN_{λ} ECHIVALENT

```
INPUT: o expresie regulată r în forma postfixată
OUTPUT: un AFN_{\lambda} A astfel încât L(A) = L(r)
while ( există token de citit)
    read token curent;
    if (token curent este)
      - \lambda: introducem pe stiva automatul ca in Fig 1
      - o litera a: introducem pe stiva automatul ca in Fig 2
      - un operator o:
        if (o este):
          - '|': scoate de pe stiva A_1, A_2 si pune pe stiva automatul ca in Fig 3
          - '·': scoate de pe stiva A_1, A_2 si pune pe stiva automatul ca in Fig 4
               in ordinea A_2, A_1
          - '*': scoate de pe stiva A si pune pe stiva automatul ca in Fig 5
    } /* while exista token */
Automatul (unic, dacă expresia în forma postfixată este corectă) care rămâne
pe stivă este cel cerut
```

Transformarea unei expresii regulate în AFD — Algoritm în 2 pași

Pasul 2. Transformăm AFN_λ în AFD echivalent

Algoritm de transformare AFN_λ în AFD

Intrare
$$A = (Q, \Sigma, \delta, s, F)$$
 AFN λ

leşire
$$A' = (Q', \Sigma, \delta', s', F')$$
 AFD cu $L(A') = L(A)$
$$Q' \subseteq 2^Q$$

Transformarea unei expresii regulate în AFD — Algoritm în 2 pași

Notații pentru $p \in Q$, $M \subseteq Q$:

$$\lambda - closure(p) = \{q \in Q | \exists p_0, p_1, ..., p_n \in Q, n \geq 0, p_0 = p, p_n = q, p_i \in \delta(p_{i-1}, \lambda), 1 \leq i \leq n\} = \langle p \rangle$$

$$\lambda - closure(M) = U_{s \in M} \langle s \rangle = \langle M \rangle$$

$$move(M, a) = \{p \in Q \mid \exists s \in M, p \in \delta(s, a)\}$$

Proprietăți pentru $p \in Q$, $M \subseteq Q$:

$$\ll p \gg =$$

 $\ll M \gg = < M >$
 $p \in$
 $M \subseteq < M >$
 $< \emptyset > = \emptyset$

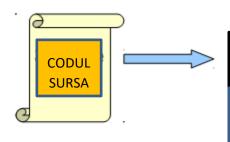
ALGORITMUL

```
Q' \leftarrow \{\langle s \rangle\}, \langle s \rangle stare nemarcata // s starea inițială a AFN_{\lambda}
while (exista M \in Q' stare nemarcata)
      marcheaza M;
       for (ac\Sigma)
              V \leftarrow < move(M, a) >;
              if (V \notin Q') adauga V la Q' ca stare nemarcata;
              \delta'(M,a) \leftarrow V;
           }// end for
    }// end while
          Q' \subseteq 2^Q, s' = \langle s \rangle, F' = \{M \in Q' \mid M \cap F \neq \emptyset \}
```

```
ALGORITMUL pentru < M >, M \subseteq Q
   < M > \leftarrow M
for (fiecare p \in M)
         push (p) // se foloseste o stiva
while (stiva nu este vida)
      pop p;
      for (u \in Q, u \in \delta(p, \lambda))
         if (u \notin \langle M \rangle)
               <M> \leftarrow <M> \cup \{u\};
               push u;
             } // end if
   }// end while
```

ANALIZA LEXICALĂ - Exemple -

UNDE SUNTEM

ANALIZA LEXICALĂ

ANALIZA SINTACTICĂ ANALIZA

SEMANTICĂ

GENERARE COD

INTERMEDIAR

OPTIMIZARE COD

INTERMEDIAR

GENERARE COD

OPTIMIZARE COD

COD MAŞINĂ

w h i l e (1 3 7 < i) \n\t + + i ;

w	h	i	1	е		(	1	3	7	<	i	)	\n	۱t	+	+	i	;	1
		_	_	_	l	\	_	_	'	•	_	/	\	٠, -				,	ŀ

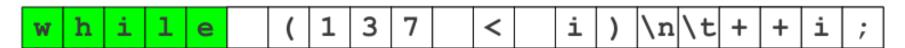
w h i l e (1 3 7   <   i   ) \n \t +   +   i

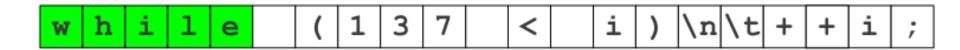
w h i l e (1 3 7   <   i   ) \n\t +   +   i
--

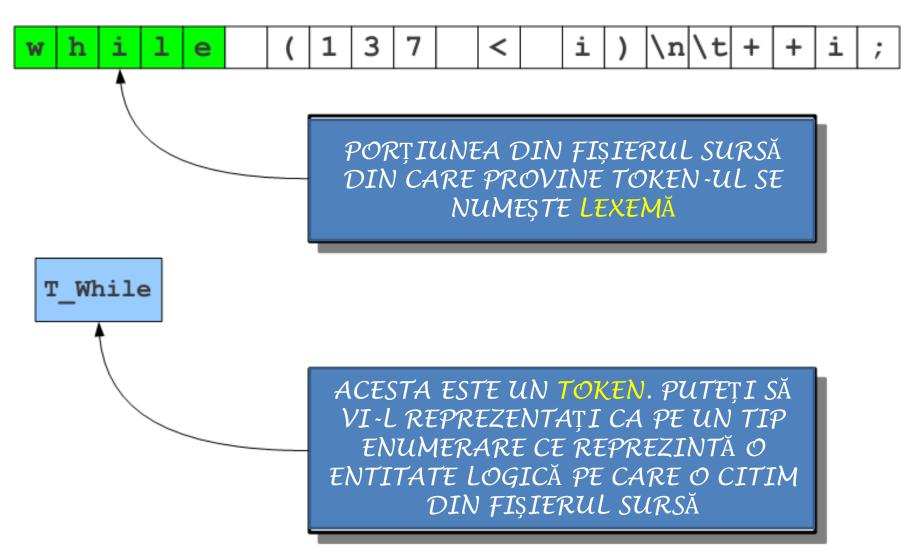
_

	w	h	i	1	е	(	1	3	7	<		i	)	\n	۱t	+	+	i	;
1			_	_		١,	_	_		-		_	/	\	١,٠	١.			,

_

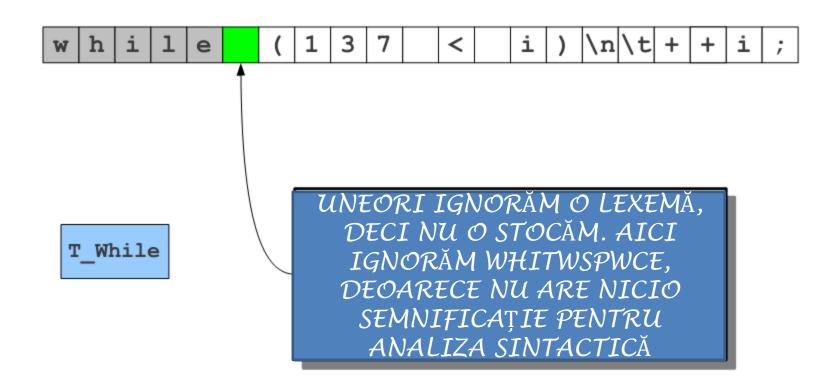

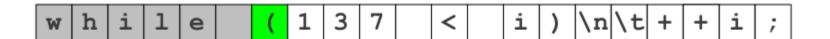
```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```



```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```



```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

```
T_While (
```

```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

```
T_While (
```



```
T_While (
```

```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

```
T_While (
```

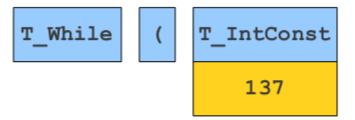
```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

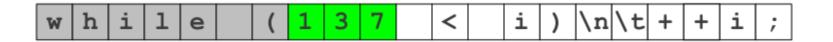
```
T_While (
```

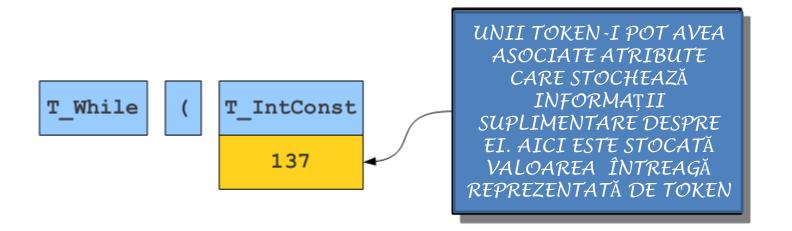
```
w h i l e ( 1 3 7 < i ) \n\t + + i ;
```

```
T_While (
```

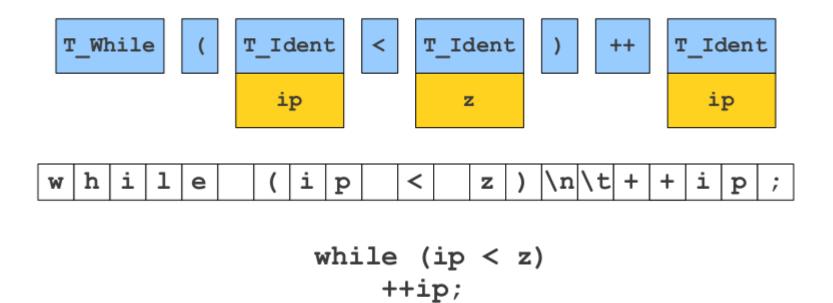

··· rezultatul scanării va fi

SCANAREA POATE FI DIFICILĂ

ÎN FORTRAN SPAȚIILE SUNT IRELEVANTE

DO 5 I =
$$1,25$$

DO 5 I =
$$1.25$$

DO 5 I =
$$1,25$$

$$DO5I = 1.25$$

SCANAREA POATE FI DIFICILĂ

ÎN PL1 CUVINTELE CHEIE POT FI FOLOSITE CA IDENTIFICATORI

IF THEN THEN THEN = ELSE; ELSE ELSE = IF

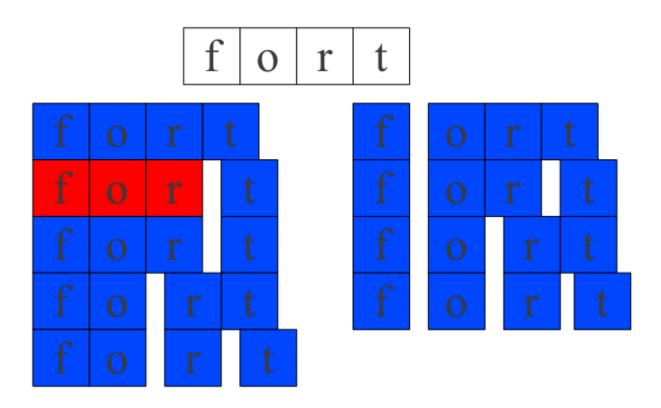
DIN NOU DESPRE EXPRESII REGULATE

Expresiile regulate sunt moduri de a descrie un limbaj (un limbaj regulat).

Adesea expresiile regulate ajută la descrierea unui limbaj într-un mod compact și apropiat de limbajul uman

Sunt utilizate ca bază pentru numeroase sisteme software, inclusiv de *flex* pe care îl vom folosi în acest curs.

REZOLVAREA AMBIGUITĂȚII PENTRU EXPRESII REGULATE

MAI SUS SUNT ILUSTRATE TOATE MODURILE DE ÎMPĂRȚIRE A ȘIRULUI fort ÎN TOKEN-I. ÎN LINIA 2 for ESTE CUVÂNT CHEIE

REZOLVAREA AMBIGUITĂȚII PENTRU EXPRESII REGULATE

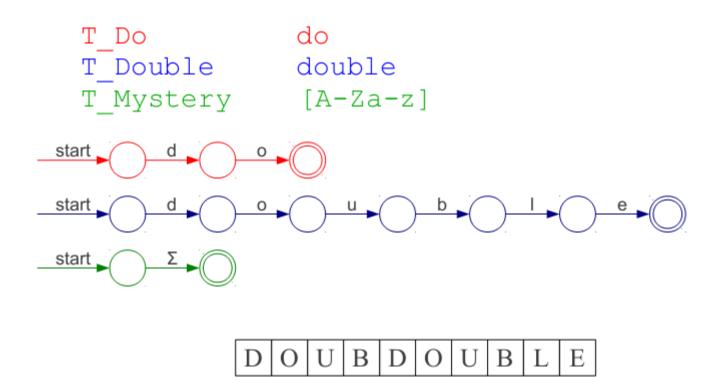
- Presupunem că toți token-ii sunt specificați de expresii regulate
- •Pentru fiecare expresie regulată se implementează AFN corespondent cu λ tranziții (λ este șirul vid), cu alg Thompson, de exemplu
- Scanarea se face de la stânga la dreapta
- Regula de departajare a token-ilor: deplasare spre dreapta cât de mult se poate
- Întotdeauna se reține cel mai lung prefix al textului rămas de scanat.

IMPLEMENTAREA DEPLASĂRII MAXIMALE SPRE DREAPTA CU AJUTORUL AFN

Ideea:

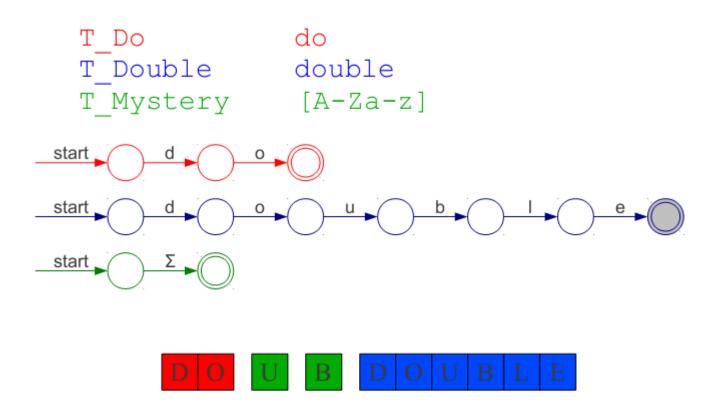
- Convertim expresiile în AFN cu λ -tranziții.
- Rulăm toate AFN-urile în paralel, păstrând ultima potrivire.
- Când toate automatele nu se mai pot mișca, raportează ultima potrivire și reîncepem căutarea din acel punct.

EXEMPLU PENTRU IMPLEMENTAREA DEPLASĂRII MAXIMALE SPRE DREAPTA CU AJUTORUL AFN PENTRU FORTRAN

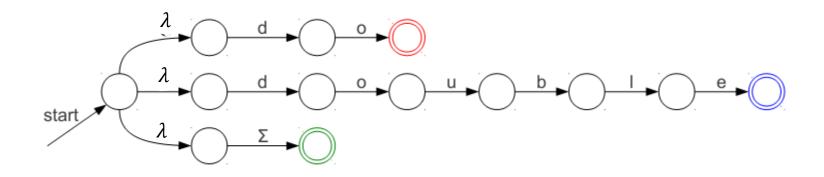

ÎN FORTRAN TOKEN-II NU SUNT NEPĂRAT DELIMITAȚI DE SPAȚII Σ REPREZINTĂ ALFABETUL CARACTERELOR

EXEMPLU PENTRU IMPLEMENTAREA DEPLASĂRII MAXIMALE SPRE DREAPTA CU AJUTORUL AFN PENTRU FORTRAN

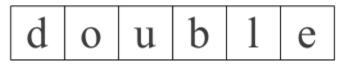
EXEMPLU PENTRU IMPLEMENTAREA DEPLASĂRII MAXIMALE SPRE DREAPTA CU AJUTORUL AFN PENTRU FORTRAN -O SIMPLIFICARE

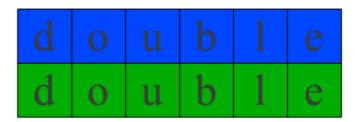

ALTE TIPURI DE CONFLICTE

```
T_Do do
T_Double double
T_Identifier [A-Za-z_] [A-Za-z0-9_]*
```


AICI double POATE FI ÎNȚELES CA ȘI CUVÂNT CHEIE SAU CA IDENTIFICATOR

ALTE TIPURI DE CONFLICTE – CUM SE REZOLVĂ

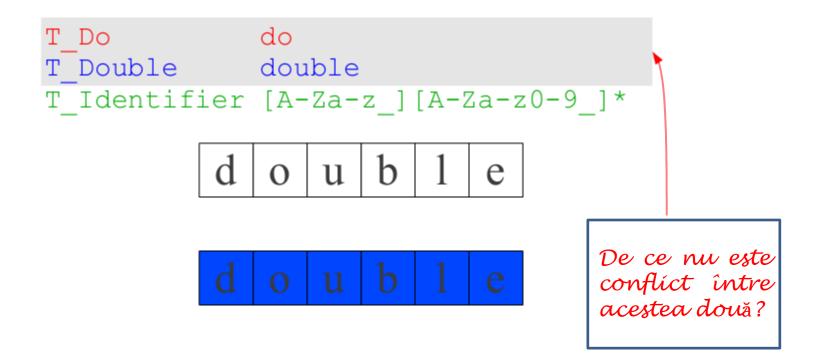
Când două expresii regulate se pot aplica pentru un același token, o alegem pe cea care are "prioritatea" cea mai mare. Sistem simplu de priorități: alege regula care este definită prima

ALTE TIPURI DE CONFLICTE – CUM SE REZOLVĂ

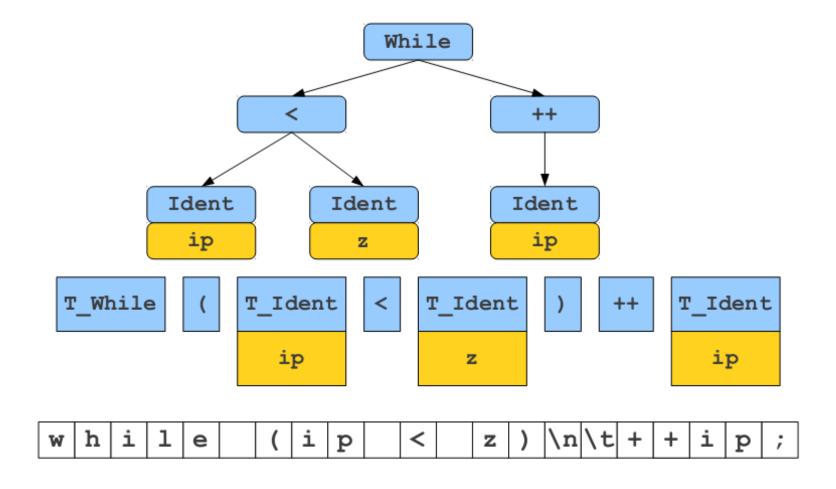
```
T_Do do
T_Double double
T_Identifier [A-Za-z] [A-Za-z0-9]*

d o u b l e
```

ALTE TIPURI DE CONFLICTE – CUM SE REZOLVĂ

SCANAREA ÎN PYTHON

SCANAREA ÎN PYTHON - BLOCURILE

• Delimitarea prin spații:

```
if w == z:
    a = b
    c = d
else:
    e = f
g = h
```

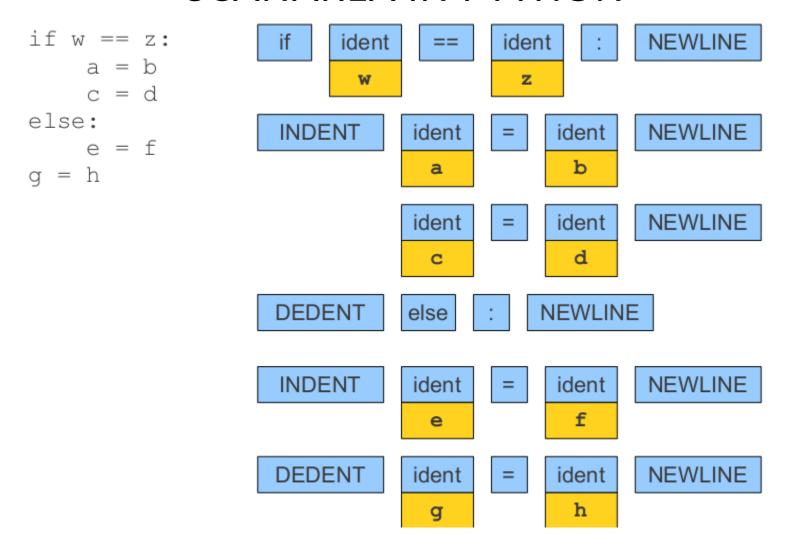
• Ce înseamnă aceasta pentru scanner?

SCANAREA ÎN PYTHON

- NEWLINE marchează sfârșitul liniei.
- INDENT indică creșterea nivelului de indentare.
- DEDENT indică descreșterea nivelului de indentare.

INDENT și DEDENT indică modificarea indentării, nu și numărul total de indentări.

SCANAREA ÎN PYTHON

SCANAREA ÎN PYTHON – utilizarea ; și a acoladelor pentru delimitare

```
if w == z: {
                             ident
                                            ident
     a = b;
                                             Z
     c = d;
 else {
                                                 ident
                                   ident
                                            =
     e = f;
                                                  b
                                     a
 = h;
                                   ident
                                                 ident
                                   else
                                   ident
                                                 ident
                                     e
                                                 ident
                                   ident
                                                  h
                                     g
```

CUM REZOLVĂM CAZURILE DE INDENT/ DEDENT

- Scanner-ul menține o stivă a indentărilor liniilor păstrând toate contextele indentate până la momentul respectiv.
- Inițial, această stivă conține 0, deoarece contextul fișierului inițial nu este indentat.
- Când apare newline:
- Vezi câte spații albe sunt la începutul liniei noi,
- Dacă această valoare este mai mare decât cea din vârful stivei, pune această valoare pe stivă și emite un token INDENT.
- Altfel, cât timp valoarea este mai mică decât cea din vârful stivei:
- Pop stiva.
- Emite token-ul DEDENT.

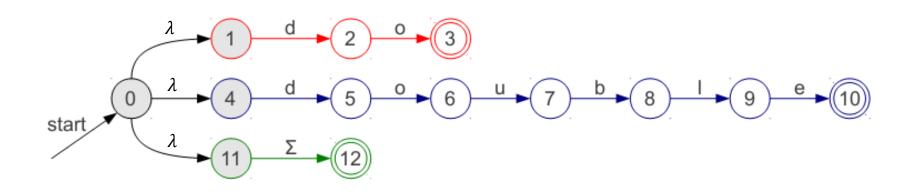
Sursa: http://docs.python.org/reference/lexical_analysis.html

UN ULTIM DETALIU

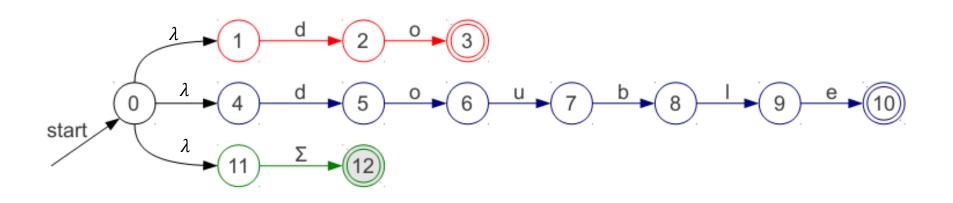
Știm ce să facem atunci când mai multe reguli (expresii regulate) se potrivesc unui șir. Dar dacă șirul nu se potrivește cu nicio regulă? Truc: Adăugați o regulă de "interceptare" care se potrivește cu orice caracter și raportați eroare.

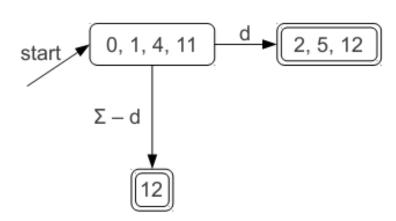
SUMAR: REZOLVAREA CONFLICTELOR LA POTRIVIREA TOKEN-ILOR CU EXPRESIILE REGULATE

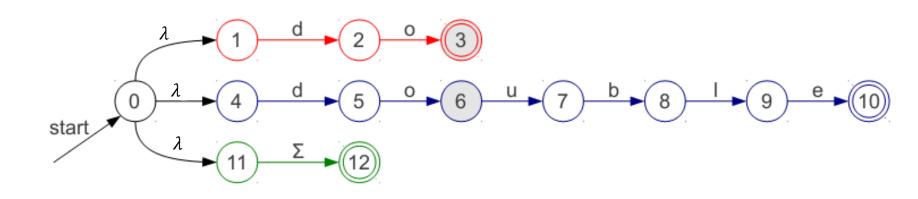
- Construiți un automat pentru fiecare expresie regulată.
- Unificați automatele într-un automat nou prin adăugarea unei noi stări de start. Se introduc λ -tranziții din noua stare inițială în fiecare dintre stările (foste) inițiale ale automatelor
- Scanează inputul, păstrând ultima potrivire.
- Departajează potrivirile pentru mai mult de o expresie alegând-o pe cea care are precedența cea mai mare.
- Introduceți o regulă de interceptare pentru manevrarea erorilor lexicale.

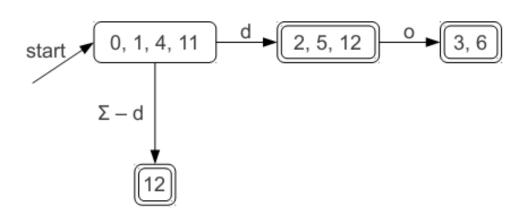

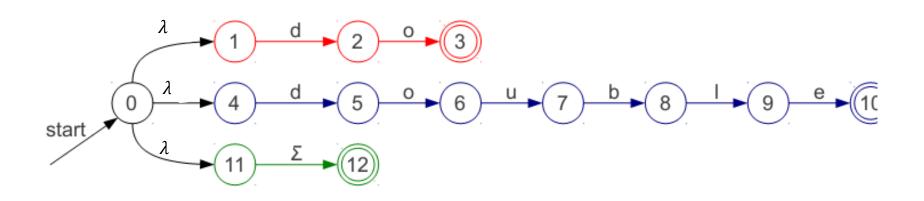

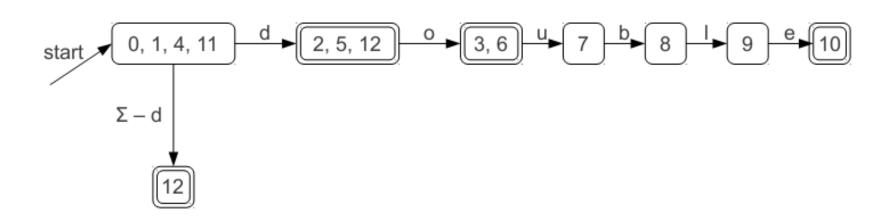

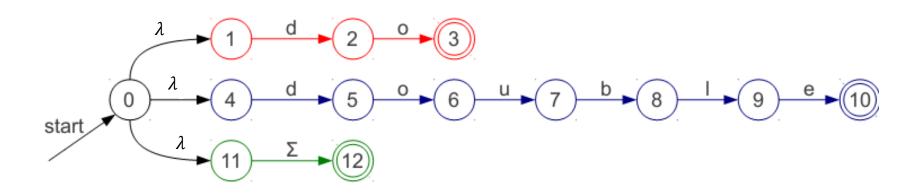

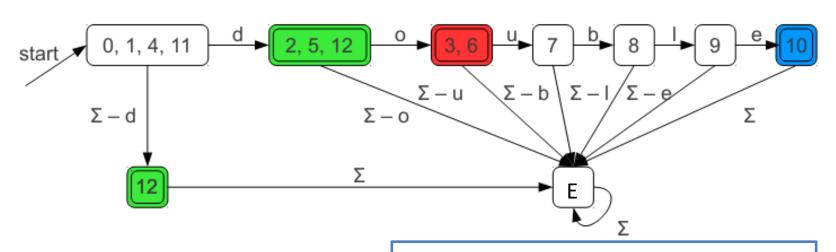

E este stare de eroare ("interceptare")